

УДК 159.98:37

Назар Максим Миколайович, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії нових інформаційних технологій навчання Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України

e-mail: apartment@bigmir.net

ХАРАКТЕРНІ ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Анотація

Існує актуальна потреба у виявленні характерних психологічних особливостей дистанційного навчання, що стає все більш поширеним у мережі Інтернет як у світі загалом, так і в Україні зокрема. Мета дослідження – розкриття характерних психологічних особливостей дистанційного навчання з використанням мережі Інтернет. Можна стверджувати, що у дистанційного навчання, що здійснюється з використанням електронних технологій мережі Інтернет, існують власні характерні психологічні особливості. Врахування їх є актуальним і важливим психолого-педагогічним завданням, вирішення якого здатне підвищувати цілеспрямованість і послідовність відповідного навчального процесу, сприяти його психологічній безпеці та гнучкості, його ефективності в цілому. В результаті дослідження робиться висновок, що мережа Інтернет стає сучасним ефективним засобом отримання систематизованих знань, умінь і навичок, несе в собі величезний психолого-педагогічний потенціал.

Ключові слова: дистанційне навчання, мережа Інтернет, електронні технології.

Назар Максим Николаевич, кандидат психологических наук, старший научный сотрудник лаборатории новых информационных технологий обучения института психологии им. Г.С. Костюка НАПН Украины

ХАРАКТЕРНЫЕ ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ СЕТИ ИНТЕРНЕТ

Аннотация

Существует актуальная потребность в выявлении характерных психологических особенностей дистанционного обучения, которое становится всё более распространённым в сети Интернет как в мире в целом, так и в Украине в частности. Цель исследования – раскрытие характерных психологических особенностей дистанционного обучения с использованием сети Интернет. Можно утверждать, что у дистанционного обучения, осуществляемого с использованием электронных технологий сети Интернет, существуют собственные характерные психологические

особенности. Учёт их является актуальным и важным психолого-педагогическим заданием, решение которого способно повысить целенаправленность и последовательность соответствующего учебного процесса, содействовать его психологической безопасности и гибкости, его эффективности в целом. В результате исследования делается вывод, что сеть Интернет становится современным эффективным средством получения систематизированных знаний, умений и навыков, несёт в себе огромный психолого-педагогический потенциал.

Ключевые слова: дистанционное обучение, сеть Интернет, электронные технологии.

Nazar Maxim Nickolaevich, PhD of (psychology), senior researcher, associate of the department of new information technologies of instruction, of the Kostiuk Institute of psychology of at the NAPS of Ukraine

PSYCHOLOGICAL FEATURES CHARACTERISTIC OF DISTANCE LEARNING USING INTERNET

Summary

There is an actual need in the exposure of characteristic psychological features of distance learning which becomes more and more widespread on the Internet both in the world on the whole and in Ukraine in particular. Our research was aimed at spotting of psychological features characteristic of distance learning using Internet. We can state that distance learning implemented with electronic technologies on the Internet has its own specific psychological peculiarities. The task to take them into account is an urgent and important psychological problem, solution of which can increase goal-directedness and consistency of the learning process, promote its psychological safety and flexibility, its efficiency in general. As a result of research, the author draws a conclusion that Internet becomes a modern effective means of receiving of the systematized knowledges, abilities and skills, and carries in itself enormous psychological and pedagogical potentials.

Keywords: distance learning, Internet, electronic technologies.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

За останні десятиліття інфокомунікативний простір мережі Інтернет став особливим за значенням фактором психологічного впливу на розвиток і діяльність мільйонів людей по всьому світу. Важко переоцінити фактор використання сучасних інформаційних і мультимедійних технологій мережі Інтернет, що надає можливості швидко, легко і економічно відправляти та одержувати величезні масиви різних даних, зокрема у контексті

навчальних програм, відкриває нові та практично безмежні горизонти в області навчання та освіти.

З одного боку, закономірне сприйняття XXI-е століття, що наступило, як століття інформації та наукових знань, ставить перед системою освіти принципово нову проблему глобального характеру – проблему підготовки мільйонів людей до життя і діяльності в нових умовах інформаційного суспільства, в якому домінуючу роль відіграють електронні технології зв'язку та обміну інформацією (стільниковий зв'язок, комп'ютерне обладнання, цифрові гаджети, мережа Інтернет тощо) та яке швидко розвивається [16]. З іншого, враховуючи те, що існують актуальні потреби та виклики у модернізації сучасної освіти в Україні, її комп'ютеризації, використанні електронних мереж, розвитку дистанційного навчання тощо для професіоналізації та всебічного розвитку особистості [19] [18], відповідна проблема набуває в нашій країні особливо актуального значення.

Є підстави для того, щоб погодитися з позицією деяких дослідників, які вважають, що знання можливостей комп'ютерної техніки, мережі Інтернет і методик їхнього використання на сучасному етапі є «дошкою та крейдою» для будь-якого викладача – викладача не тільки технічної, але і гуманітарної сфери знання [25]. Оскільки у сучасному дистанційному навчання активно використовуються комп'ютерні технології, що позначаються на його власних характерних психологічних особливостях, подібна проблема повинна бути виокремлена і розроблена [24].

Дослідження відповідної наукової проблеми дає можливість, по-перше, ґрунтовніше і повніше розробити поняття дистанційного навчання, що здійснюється через мережу Інтернет, по-друге – теоретично дослідити психологічну специфіку навчальних і освітніх можливостей мережі Інтернет, по-третє – глибше розкрити поняття характерних психологічних особливостей дистанційного навчання з використанням мережі Інтернет.

Практичне значення дослідження полягає у розкритті науково обґрунтованих можливостей використання дистанційного навчання через мережу Інтернет та психологічних особливостей впливу цього навчання на користувачів мережі Інтернет для реалізації певних практичних психолого-педагогічних цілей, зокрема для підвищення ефективності, гнучкості та психологічної безпеки відповідного навчання.

Аналізуючи останні дослідження і публікації, присвячені проблемі характерних психологічних особливостей дистанційного навчання з використанням мережі Інтернет у контексті більш загальної проблеми психології дистанційного навчання, потрібно відзначити, що їх вкрай недостатньо.

Навчання через мережу Інтернет може бути визначено як процес передачі та засвоєння знань, умінь, навичок діяльності, що здійснюється з допомогою можливостей мережі Інтернет [8] [27] [13].

В деяких сучасних публікаціях, зокрема у Є.М. Мінькової, при аналізі можливостей використання нових інформаційних технологій (НІТ), зокрема мережі Інтернет, у навчанні, звертається увага на важливість загального розгляду специфіки НІТ та акцентується увага на тому, що об'єктивною передумовою для використання НІТ у психолого-педагогічній області є інформаційна суть процесу навчання, в якій особливе місце належить інформаційному обміну різного виду між педагогом і тими, хто навчається. Використання НІТ в учбово-педагогічному процесі вказує на якісно новий етап в теорії та практиці психології навчання і педагогіки. Прагнення прогресивних педагогів задовольнити зростаючі потреби суспільства в освіті шляхом використання можливостей НІТ викликає до життя і нові форми навчання, зокрема дистанційне навчання з використанням інфокомунікативних можливостей мережі Інтернет [20] [6].

На думку дослідників, учбовий процес на базі комп'ютерних телекомунікацій та мережі Інтернет обов'язково передбачає диференціацію та індивідуалізацію навчання. Люди, які навчаються, через свої психофізіологічні особливості володіють різними здібностями, задатками, тому для засвоєння учбового матеріалу різним людям, які навчаються, потрібна різна кількість часу, різна кількість вправ різного ступеню складності, щоб досягти певних результатів [20] [21] [10].

Є достатні підстави для визнання того, що важливим аспектом доцільності включення телекомунікаційних технологій мережі Інтернет в сучасний учбовий процес є факт оволодіння учнями можливостей здійснювати між собою опосередковане міжособистісне спілкування, передаючи один одному повідомлення у вигляді тексту, звуку і зображення, забезпечуючи тим самим стійку мотивацію пізнавальної діяльності. Сучасні комп'ютерні телекомунікаційні мережі (глобальним різновидом такої мережі виступає Інтернет) також надають своїм користувачам можливість використовувати мережеві бази даних та інформаційно-пошукові системи, бібліотечні каталоги і найбільш потужні за обсягом пристроїв накопичення інформації файл-сервери, що можуть допомогти вчителю і тим, хто навчається, залучитися до світових інформаційних ресурсів і організувати учбову діяльність (як під час занять, так і в інший час) на якісно іншому, вищому і більш ефективному рівні [20] [28].

О.С. Числова і Г.М. Татарчук присвячують своє дослідження [26], зокрема, проблемі інтерактивного навчання у контексті навчання через мережу Інтернет. Вони відзначають, що інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності,

суть якої полягає в такій організації учбового процесу, при якій практично всі учні виявляються залученими у процес пізнання, вони мають можливість розуміти і рефлектувати з приводу того, що вони знають і думають. Інтерактивне навчання частково вирішує ще одну істотну задачу: йдеться про релаксацію, зняття нервового навантаження, перемикання уваги, зміну форм діяльності тощо [26].

В інших дослідженнях (Л.Н. Жиліна, О.В. Кононова та інші) відзначається, що в нинішніх умовах є достатні підстави для прогнозування зростання привабливості дистанційних форм навчання, що дозволяють, з одного боку, не переривати свою професійну діяльність, а з іншого – надають можливість отримання якісної освіти, що найбільш наближена до очної форми навчання. Таким чином, перед кожним сучасним викладачем рано чи пізно виникають завдання залучення, збереження і розширення власної аудиторії слухачів. Цього не можна вже добитися тільки впровадженням новітніх комунікаційних технологій в очний процес навчання: необхідно використовувати всі доступні інформаційні засоби для організації ефективних альтернативних форм навчального процесу. Найперспективнішими формами в цьому відношенні є дистанційна освіта та віддалена форма очного навчання (робота з філіалами вузу). Технології їхнього здійснення, в основному, пов'язані з можливостями мережі Інтернет в обміні інформації та комунікації [7] [2] [23].

Різні автори (Л.М. Жиліна, О.В. Кононова, В.В. Кузнєцов) вважають, що майбутнє навчання носитиме, в основному, евристичний характер і в повному обсязі проявить (і вже проявляє) себе в дистанційній освіті, перш за все в тій, що здійснюється через мережу Інтернет. Евристичне навчання – це спосіб навчання учнів самостійному пошуку і засвоєнню знань, умінь, способів діяльності (замість звичної в традиційній освіті більш чи менш пасивної «передачі знань»), заснований на попередньому опрацюванні інформації для подальших роздумів, міркувань і висновків. На відміну від традиційного процесу навчання, навчання з використанням освітнього середовища (дистанційне, віддалене або очне) характеризується активнішою позицією у навчальній діяльності із сторони того, хто навчається. Процес навчання, таким чином, стає евристичним, тобто перед тим, хто навчається, ставиться якісно нове завдання – не тільки одержувати знання, але і визначати траєкторію своєї освіти, включаючи розвиток цілей, технологій і змісту освіти. Учень ставить власні цілі, відкриває індивідуальні шляхи реалізації когнітивних стратегій, отже, зміст освіти для нього виявляється варіативним і змінюється в ході діяльності. Людина, яка навчається, виявляється організатором своєї освіти. Вона має можливість вибрати найбільш відповідний для себе час занять, скласти план занять, самостійно визначати особисту позицію відносно ключових проблем дисципліни.

Комп'ютерні технології та мережа Інтернет в цьому випадку виступають не як предмет вивчення для абсолютної більшості курсів, а як інструмент пізнання наочної області [7] [17].

Є.І. Ісаєв, О.Я. Фрідланд та інші дослідники відзначають, що інновації в сучасній освіті, активне використання мережі Інтернет у навчальних цілях переносять акцент з вдосконалення педагогічного арсеналу на виявлення психологічних резервів тих, хто навчається. Справжньою освітою визнається те, що створює психолого-педагогічні, організаційні, інформаційні та інші умови для самоосвіти і саморозвитку учнів. Особлива цінність такого підходу полягає в тому, що він актуалізує створення прецедентів єднання учбово-дидактичних, професійно-діяльнісних завдань і завдань самопізнання, самоосвіти та саморозвитку [11] [5].

К.Г. Кречетников звертає увагу на інший важливий аспект проблеми виявлення характерних психологічних особливостей дистанційного навчання – дію комп'ютерної техніки на психіку і організм людини. Так, зазначається, що небезпека застосування інформаційних технологій у навчанні полягає у неспівпадінні внутрішніх ритмів функціонування комп'ютеру з основними біоритмами людини. При “аналітичному” спілкуванні з комп'ютером (читанні електронних текстів, малюванні тощо) вказане неспівпадіння непомітно, тоді як при контакті з віртуальними об'єктами (діяльними квазісуб'єктами – активними комп'ютерними програмами) неспівпадіння ритмів може привести до явного або прихованого “розгойдування” психіки і психологічного зриву або змін особистості того, хто навчається [14].

Можна відзначити наступні особливості психологічного впливу навчання через мережу Інтернет на тих, хто навчається відповідним чином (такі особливості виступають одночасно напрямками видозміни діяльності при використанні мережі Інтернет та інших комп'ютерних технологій у навчальних цілях): 1) прискорення процесу екстеріоризації задуму, його матеріалізації у вигляді схеми, таблиці, діаграми, анімації, відеокліпу тощо; 2) розвиток активної візуалізації, пов'язаної з роботою з двовимірною і особливо тривимірною графікою; 3) прискорення отримання результатів шаблонних перетворень ситуації; 4) розширення можливостей здійснення пошукових дій у всьому величезному інформаційному масиві всесвітньої мережі Інтернет; 5) інтенсифікація можливостей повернутися до проміжних етапів складної діяльності; 6) розвиток можливостей одночасного розгляду відразу декількох варіантів перетворення об'єкту. Часто такі відозміни діяльності активно сприяють розвитку творчих потенціалів у тих, хто навчається. Має сенс звернути увагу також на те, що на відповідних можливостях дуже часто ґрунтуються навчальні комп'ютерні ігри. Дійсно, навчання з використанням інформаційних

технологій вимагає застосування спеціальних методів, що дозволяють добитися такої взаємодії комп'ютера і людини, яка навчається, що створювало б найбільш сприятливі умови для розвитку творчої особистості [14] [1].

Також до характерних психологічних особливостей дистанційного навчання необхідно додати підвищення самостійності процесу засвоєння знань, умінь [7] [17], навичок, розвиток самостійності мислення з боку тих, хто навчається [15] [22] [9].

Інші автори (Т.О. Воронова, І.О. Дельцова, Л.В. Кукліна тощо) відзначають наявність труднощів у розробці та проведенні різних форм дистанційного навчання на основі використання мережі Інтернет, а саме: 1) наявність психологічних бар'єрів у суб'єктів психолого-педагогічного процесу при роботі з комп'ютером; 2) необхідність засвоєння особливої культури роботи і спілкування у мережі Інтернет; 3) виявлення і врахування особливостей перцептивних процесів при роботі з комп'ютером у людини при проектуванні занять (у літературі описується так званий «ефект пересичення»); 4) прийняття до уваги при організації занять можливих гендерних відмінностей при використанні нових інформаційних технологій. Реалізація різних видів занять із застосуванням нових інформаційних технологій, зокрема мережі Інтернет, в системі очного навчання і проведення спеціального дослідження [4] дозволили сформулювати психолого-педагогічні умови використання мережі Інтернет у навчальних цілях: 1) достатній рівень комп'ютерної писемності викладача і студентів; 2) уміння подати зміст учбового курсу відповідно до обраної форми заняття; 3) наявність відповідної матеріально-технічної бази; 4) моделювання освітнього середовища, що адекватно відображає необхідний зміст, репрезентований навчальними ресурсами мережі Інтернет з використанням мультимедійних засобів [4] [29] [3].

Таким чином, увиразнюючи невирішені раніше частини загальної проблеми психології дистанційного навчання, необхідно відзначити виявлення характерних психологічних особливостей дистанційного навчання, що складає з себе проблему, яка досліджена вкрай недостатньо.

Мета дослідження – розкриття характерних психологічних особливостей дистанційного навчання з використанням мережі Інтернет.

Завданнями дослідження є: 1) визначення дистанційного навчання, що здійснюється через мережу Інтернет; 2) ідентифікація труднощів у використанні дистанційного навчання через мережу Інтернет; 3) визначення психолого-педагогічних умов використання мережі Інтернет у навчальних цілях; 4) виявлення характерних психологічних особливостей дистанційного навчання з використанням мережі Інтернет.

В результаті теоретичного аналізу проблеми було зроблено висновок про те, що дистанційне навчання через мережу Інтернет – це процес передачі та засвоєння знань, умінь, навичок діяльності, що здійснюється з допомогою можливостей мережі Інтернет.

Були ідентифіковані труднощі у використанні дистанційного навчання через мережу Інтернет, до яких відносяться: 1) наявність психологічних бар'єрів у суб'єктів психолого-педагогічного процесу при роботі з комп'ютером; 2) необхідність засвоєння особливої культури роботи і спілкування у мережі Інтернет; 3) виявлення і врахування особливостей перцептивних процесів при роботі з комп'ютером у людини при проектуванні занять (у літературі описується так званий «ефект пересичення»); 4) прийняття до уваги при організації занять можливих гендерних відмінностей при застосуванні нових інформаційних технологій.

Були визначені психолого-педагогічні умови використання мережі Інтернет у навчальних цілях: 1) достатній рівень комп'ютерної писемності викладача і студентів; 2) уміння подати зміст учбового курсу відповідно до обраної форми заняття; 3) наявність відповідної матеріально-технічної бази; 4) моделювання освітнього середовища, що адекватно відображає необхідний зміст, репрезентований навчальними ресурсами мережі Інтернет з використанням мультимедійних засобів.

Були розкриті характерні психологічні особливості дистанційного навчання з використанням мережі Інтернет у тих, хто навчається, до яких відносяться наступні: 1) підвищення самостійності процесу засвоєння знань, умінь, навичок, розвиток самостійності мислення; 2) прискорення процесу екстеріоризації задуму, його матеріалізації у вигляді схем, таблиць, діаграм, анімації, відеокліпів тощо; 3) розвиток активної візуалізації, пов'язаної з роботою з двовимірною та особливо з тривимірною графікою; 4) прискорення отримання результатів шаблонних перетворень ситуації; 5) розширення можливостей здійснення пошукових дій у всьому величезному інформаційному масиві всесвітньої мережі Інтернет; 6) інтенсифікація можливостей повернутися до проміжних етапів складної діяльності; 7) розвиток можливостей одночасного розгляду відразу декількох варіантів перетворення об'єкту.

ВИСНОВКИ

Отже, необхідно визнати, що у інтернет-технологій в сфері дистанційного навчання існують значні перспективи, а їх використання в сучасній освіті є актуальним і доцільним завданням. Можна вважати аргументованим таке сприйняття мережі Інтернет, за яким вона почне виступати як найбільш ефективний засіб отримання систематизованих знань, умінь і навичок як з погляду зручності, витрат часу і грошей, так і з погляду обсягу необхідної інформації. Поза сумнівом, використання нових інформаційних техно-

логій у дистанційному навчанні, що стосується перш за все реалізації в інфокомунікативному просторі глобальної інформаційної мережі Інтернет, несе в собі величезний психолого-педагогічний потенціал, будучи одним із засобів, що перетворюють навчання на живий творчий процес [20] [12].

Також можна прийти до точки зору, за якою врахування психологічних особливостей навчання, що здійснюється через мережу Інтернет, є актуальним і важливим психолого-педагогічним завданням, вирішення якого здатне підвищувати цілеспрямованість і послідовність відповідного навчального процесу, сприяти його психологічній безпеці та гнучкості, його ефективності в цілому.

Дослідження психологічних особливостей дистанційного навчання через мережу Інтернет має бути продовжено. До перспективних напрямків подальших досліджень можна віднести, зокрема, виявлення характерних психологічних особливостей різних організаційних форм навчання через мережу Інтернет (екскурсії по сайтах серверів і порталів, телеконференцій, використання чатів, проектних занять, дослідницьких занять тощо) на тих, хто навчається; розкриття вікової, гендерної тощо специфіки відповідного дистанційного навчання; виявлення та диференціація властивостей психологічного впливу навчання через мережу Інтернет на інтернет-залежних користувачів мережі та на тих, у кого відсутня інтернет-залежність, тощо [24].

Список використаних джерел

1. Антипина О. Н. Методика дистанционного обучения через Интернет и опыт ее применения на Экономическом факультете МГУ им. М.В.Ломоносова [Электронный ресурс] / О. Н. Антипина. – М. : МГУ. – Режим доступа : http://www.auditorium.ru/aud/v/index.php?a=vconf&c=getForm&r=thesisDesc&CounterThesis=1&id_thesis=169&PHPSESSID=7597524e6e13a1a041318d44c489d5e8.

2. Архипова А. И. Информатизация образования в системе послевузовской педагогической подготовки [Электронный ресурс] / А. И. Архипова, А. А. Иванова, Б. Е. Левицкий. – Краснодар : Кубанский государственный университет. – Режим доступа : http://www.auditorium.ru/aud/v/index.php?a=vconf&c=getForm&r=thesisDesc&CounterThesis=1&id_thesis=231&PHPSESSID=9c8dc4cf5a5d1497c468cb4c214c3dfb.

3. Башмаков А. И. Новые цели, задачи и технологии образования XXI века [Электронный ресурс] / А. И. Башмаков, А. И. Владимиров. – Режим доступа :

http://www.auditorium.ru/conf/conf_fulltext/new_aims.pdf.

4. Воронова Т. А. Педагогические условия применения Интернет-технологий в очном обучении [Электронный ресурс] / Т. А. Воронова, И. А. Дельцова, Л. В. Куклина. – Иваново : Ивановский государственный университет – Режим доступа :

http://www.auditorium.ru/aud/v/index.php?a=vconf&c=getForm&r=thesisDesc&CounterThisis=1&id_thesis=229&PHPSESSID=9c8dc4cf5a5d1497c468cb4c214c3dfb.

5. Гладко М. А. Психологические аспекты компьютерного обучения [Электронный ресурс] / М. А. Гладко. – Минск : Белорусский государственный экономический университет. – Режим доступа :

http://www.auditorium.ru/aud/v/index.php?a=vconf&c=getForm&r=thesisDesc&CounterThisis=1&id_thesis=2249&PHPSESSID=af8f55d8f66a2d708d22ed0c894f0bfa.

6. Евстигнеева Ю. М. Место новых информационных технологий в жизни современного школьника [Электронный ресурс] / Ю. М. Евстигнеева, В. С. Собкин. – М. : Центр социологии образования РАО. – Режим доступа :

http://www.auditorium.ru/aud/v/index.php?a=vconf&c=getForm&r=thesisDesc&CounterThisis=1&id_thesis=58&PHPSESSID=5bc709800160e910b3b173fb2c664775.

7. Жилина Л. Н. Интернет и почему вы должны создать свой дистанционный курс? [Электронный ресурс] / Л. Н. Жилина, О. В. Кононова. – Владивосток : Владивостокский государственный университет экономики и сервиса. – Режим доступа :

http://www.auditorium.ru/aud/v/index.php?a=vconf&c=getForm&r=thesisDesc&CounterThisis=1&id_thesis=200&PHPSESSID=7597524e6e13a1a041318d44c489d5e8.

8. Иванов Д. Виртуализация общества [Электронный ресурс] / Д. Иванов. – Режим доступа :

<http://m16.medport.ru/USSR/chapters/society.htm>.

9. Иванов А. М. Стратегия эффективной подготовки студентов к дистанционному обучению в New-York State University [Электронный ресурс] / А. М. Иванов. – Великий Новгород : Новгородский государственный университет. – Режим доступа :

http://www.auditorium.ru/aud/v/index.php?a=vconf&c=getForm&r=thesisDesc&CounterThisis=1&id_thesis=230&PHPSESSID=9c8dc4cf5a5d1497c468cb4c214c3dfb.

10. Иванова Н. А. Обучение иностранному языку на базе современных инфокоммуникационных технологий [Электронный ресурс] / Н. А. Иванова. – Воронеж: Московский государственный университет коммерции (Воронежский филиал). – Режим доступа :

17. Кузнецов В. В. Технологии интернет-образования [Электронный ресурс] / В. В. Кузнецов. – Тамбов : Тамбовский государственный университет. – Режим доступа :
http://www.auditorium.ru/aud/v/index.php?a=vconf&c=getForm&r=thesisDesc&CounterThesis=1&id_thesis=225&PHPSESSID=9c8dc4cf5a5d1497c468cb4c214c3dfb.
18. Максименко С. Д. Психологічні проблеми модернізації освіти в Україні / С. Д. Максименко // Психолог. – 2005. – № 6.
19. Максименко С. Д. Треба рухатися далі / С. Д. Максименко // Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. – К., 2001. – Т. III, ч. 8.
20. Минькова Е. Н. Использование инфокоммуникационных технологий в обучении английскому языку при формировании коммуникативной компетенции студентов вузов [Электронный ресурс] / Е. Н. Минькова. – Ставрополь : Ставропольский государственный университет. – Режим доступа :
http://www.auditorium.ru/aud/v/index.php?a=vconf&c=getForm&r=thesisDesc&CounterThesis=1&id_thesis=220&PHPSESSID=7597524e6e13a1a041318d44c489d5e8.
21. Морозов И. Л. Hi-Tech как способ оптимизации преподавания гуманитарных наук в технических университетах [Электронный ресурс] / И. Л. Морозов. – Москва : Московский энергетический институт (технический университет) (Волжский филиал). – Режим доступа :
http://www.auditorium.ru/aud/v/index.php?a=vconf&c=getForm&r=thesisDesc&CounterThesis=1&id_thesis=62&PHPSESSID=5bc709800160e910b3b173fb2c664775.
22. Мунтян П. Влияние сети Интернет на развитие человека как психологическая проблема [Электронный ресурс] / П. Мунтян. – Режим доступа :
http://www.library.by/portalus/modules/psychology/readme.php?subaction=showfull&id=1106588195&archive=&start_from=&ucat=15&category=15.
23. Павлов О. М. Проблемы и перспективы использования Интернета в дистанционном бизнес-обучении. Практический опыт [Электронный ресурс] / О. М. Павлов. – Режим доступа :
http://www.auditorium.ru/aud/v/index.php?a=vconf&c=getForm&r=thesisDesc&CounterThesis=1&id_thesis=182&PHPSESSID=7597524e6e13a1a041318d44c489d5e8.
24. Смыслова О. В. Психологические последствия применения информационных технологий [Электронный ресурс] / О. В. Смыслова. – М. : МГУ, 1998. – Режим доступа :

http://www.library.by/portalus/modules/psychology/readme.php?subaction=showfull&id=1106588574&archive=&start_from=&ucat=15&category=15. – Режим доступа :

25. Черненко Н. Н. Неравномерность информатизации - закономерность или случайность? [Электронный ресурс] / Н. Н. Черненко. – Владивосток : Тихоокеанский военно-морской институт. – Режим доступа :

http://www.auditorium.ru/aud/v/index.php?a=vconf&c=getForm&r=thesisDesc&CounterThesis=1&id_thesis=162&PHPSESSID=9c8dc4cf5a5d1497c468cb4c214c3dfb.

26. Числова А. С. Использование Интернет-ресурсов в процессе преподавания английского языка [Электронный ресурс] / А. С. Числова, Г. М. Татарчук. – Ростов-на-Дону : Ростовский государственный университет. – Режим доступа :

http://www.auditorium.ru/aud/v/index.php?a=vconf&c=getForm&r=thesisDesc&CounterThesis=1&id_thesis=219&PHPSESSID=7597524e6e13a1a041318d44c489d5e8.

27. Bissell J. S. Guide to the Internet for Educational Psychology / J. S. Bissell, J. Bissell.

http://www.amazon.com/Guide-Internet-Educational-Psychology-Bissell/dp/0697371581/sr=1-26/qid=1170252735/ref=sr_1_26/002-7584631-852814?ie=UTF8&s=books

28. Gackenbach J. Psychology and the Internet, Second Edition - Intrapersonal, Interpersonal, and Transpersonal Implications / J. Gackenbach.

http://www.amazon.com/Psychology-Internet-Second-Intrapersonal-Interpersonal/dp/0123694256/sr=1-2/qid=1170244098/ref=sr_1_2/002-7584631-3852814?ie=UTF8&s=books

29. Wolfe C. R. Learning and Teaching on the World Wide Web (Educational Psychology) / C. R. Wolfe.

http://www.amazon.com/Learning-Teaching-World-Educational-Psychology/dp/0127618910/sr=1-25/qid=1170252735/ref=sr_1_25/002-7584631-3852814?ie=UTF8&s=books

Ця робота ліцензується відповідно до Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Авторське право (с) 2011 Nazar Maksym Mykolaiovych Назар Максим Миколайович

Отримано: 22.10.2011

Відрецензовано: 05.11.2011

Опубліковано: 18.12.2011